

Selva morale e spirituale

Claudio Monteverdi

Haarlems Projectkoor 023

maart 2020

onder leiding van Felix van den Hombergh

Een woud van morele en spirituele liederen.

Claudio Monteverdi heeft in deze bundeling vaak meerdere toonzettingen van dezelfde tekst gemaakt. Tussen haakjes staat vermeld welke versie het is.

Met dank aan de [Choral Public Domain Library](#) (CPDL), [Statenvertaling online](#), Wikipedia, [Musica Retorica](#), [Capella Ducis](#) en [AMUZ](#).

2020-03-04 Hendrik Maryns

Laudate Dominum omnes gentes (I)

Psalm 117, gevolgd door Gloria Patri.

Laudate Dominum, omnes gentes; laudate eum, omnes populi.
Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus, et veritas Domini manet in aeternum.
(Clementine Vulgate)

Looft den HEERE, alle heidenen; prijst Hem, alle natiën!
Want Zijn goedertierenheid is geweldig over ons, en de waarheid des HEEREN is in der eeuwigheid!
(Statenvertaling 1637)

Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto:

Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in saecula saeculorum.
Amen.

Eer aan de Vader en de Zoon en de heilige Geest.
Zoals het was in het begin, en nu en altijd en in de eeuwen der eeuwen.
Amen.
(Getijdenboek; Catechismus Katholieke kerk)

Gloria Patri is een traditionele doxologie, die vaak aan psalmen wordt toegevoegd.

(Een **doxologie** ([Grieks](#): *doxa* - heerlijkheid) is een liturgische formule ter afsluiting van een [gebed](#) of een [voorlezing](#). Een doxologie bezingt de heerlijkheid van [God](#). Dit gebruik is ontleend aan de doxologieën in gebeden van zowel het [jodendom](#) als het [christendom](#) en worden veelvuldig gebruikt in de [liturgie](#). Doxologieën worden zelf besloten door een [acclamatie](#) (*Amen*).)

Laudate pueri (II)

Psalm 113, gevolgd door Gloria Patri

Laudate, pueri, Dominum;
laudate nomen Domini.
Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc et usque in saeculum.
A solis ortu usque ad occasum laudabile nomen Domini.
Excelsus super omnes gentes Dominus, et super caelos gloria ejus.
Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, et humilia respicit in caelo et in terra?
Suscitans a terra inopem, et de stercore erigens pauperem:

ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui.
Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum laetantem.
(Clementine Vulgate)

Looft, gij knechten des HEEREN!
looft den Naam des HEEREN.
De Naam des HEEREN zij geprezen, van nu aan tot in der eeuwigheid.
Van den opgang der zon af tot haar nedergang, zij de Naam des HEEREN geloofd.
De HEERE is hoog boven alle heidenen, boven de hemelen is Zijn heerlijkheid.
Wie is gelijk de HEERE, onze God? Die zeer hoog woont.
Die zeer laag ziet, in den hemel en op de aarde.
Die den geringe uit het stof opricht, en den nooddriftige uit den drek verhoogt;
Om te doen zitten bij de prinsen, bij de prinsen Zijns volks.
Die de onvruchtbare doet wonen met een huisgezin, een blijde moeder van kinderen.
(Statenvertaling 1637)

Credidi

Tweede deel van psalm 116 (in Hebreeuwse Bijbel psalm 115), gevolgd door Gloria Patri.

Credidi, propter quod locutus sum;
ego autem humiliatus sum nimis.
Ego dixi in excessu meo:
Omnis homo mendax.
Quid retribuam Domino pro omnibus quae
retribuit mihi?
Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini
invocabo.
Vota mea Domino reddam coram omni populo
ejus.
Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum
ejus.
O Domine, quia ego servus tuus;
ego servus tuus, et filius ancillae tuae.
Disrupisti vincula mea:
tibi sacrificabo hostiam laudis, et nomen Domini
invocabo.
Vota mea Domino reddam in conspectu omnis
populi ejus;
in atriis domus Domini, in medio tui, Jerusalem.

(Clementine Vulgate)

Ik heb geloofd, daarom sprak ik;
ik ben zeer bedrukt geweest.
Ik zeide in mijn haasten:
Alle mensen zijn leugenaars.
Wat zal ik den HEERE vergelden voor al Zijn
weldaden aan mij bewezen?
Ik zal den beker der verlossingen opnemen, en
den Naam des HEEREN aanroepen.
Mijn geloften zal ik den HEERE betalen, nu, in
de tegenwoordigheid van al Zijn volk.
Kostelijk is in de ogen des HEEREN de dood
Zijner gunstgenoten.
Och, HEERE! zekerlijk ik ben Uw knecht,
ik ben Uw knecht, een zoon Uwer dienstmaagd;
Gij hebt mijn banden losgemaakt.
Ik zal U offeren een offerande van dankzegging,
en den Naam des HEEREN aanroepen.
Ik zal mijn gelofte den HEERE betalen, nu, in
de tegenwoordigheid van al Zijn volk.
In de voorhoven van het huis des HEEREN, in
het midden van u, o Jeruzalem!
(Statenvertaling 1637)

Crucifixus

Uit het credo, de geloofsbelijdenis.

Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato:
Passus, et sepultus est.

Hij werd voor ons gekruisigd, Hij heeft geleden
onder Pontius Pilatus en is begraven.

Et resurrexit

Vervolg van het credo.

Et resurrexit tertia die,
secundum scripturas.
Et ascendit in caelum:
sedet ad dexteram Patris.
(Geloofsbelijdenis in de katholieke kerk, zoals
vastgesteld in het concilie van 325)

Hij is verrezen op de derde dag,
volgens de Schriften.
Hij is opgevaren ten hemel:
zit aan de rechterhand van de Vader.
(Rooms-Katholieke vertaling)

Beatus (I)

Psalm 112, gevolgd door Gloria Patri.

Beatus vir qui timet Dominum:
in mandatis ejus volet nimis.

Welgelukzalig is de man, die den HEERE
vreest;

Potens in terra erit semen ejus;
generatio rectorum benedicetur.
Gloria et divitiae in domo ejus;
et justitia ejus manet in saeculum saeculi.
Exortum est in tenebris lumen rectis:
misericors, et miserator, et justus.
Jucundus homo qui miseretur et commodat;
disponet sermones suos in judicio:
quia in aeternum non commovebitur.

In memoria aeterna erit justus;

ab auditione mala non timebit.
Paratum cor ejus sperare in Domino,
confirmatum est cor ejus;
non commovebitur donec despiciat inimicos
suos.

Dispersit, dedit pauperibus;
justitia ejus manet in saeculum saeculi:
cornu ejus exaltabitur in gloria.
Peccator videbit, et irascetur;

dentibus suis fremet et tabescet:
desiderium peccatorum peribit.
(Clementine Vulgate)

Confitebor (III)

Psalm 111 met Gloria Patri.

Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo,
in consilio justorum, et congregatione.
Magna opera Domini:
exquisita in omnes voluntates ejus.

Confessio et magnificentia opus ejus,
et justitia ejus manet in saeculum saeculi.
Memoriam fecit mirabilium suorum,

misericors et miserator Dominus.
Escam dedit timentibus se;

memor erit in saeculum testamenti sui.
Virtutem operum suorum annuntiabit populo
suo,
ut det illis haereditatem gentium.
Opera manuum ejus veritas et judicium.

Fidelia omnia mandata ejus,
confirmata in saeculum saeculi,

die groten lust heeft in Zijn geboden.
Zijn zaad zal geweldig zijn op aarde;
het geslacht der oprechten zal gezegend worden.
In zijn huis zal have en rijkdom wezen;
en zijn gerechtigheid bestaat in eeuwigheid.
Den oprechten gaat het licht op in de duisternis;
Hij is genadig, en barmhartig, en rechtvaardig.
Wel dien man, die zich ontfermt en uitleent;
hij beschikt zijn zaken met recht.
Zekerlijk, hij zal in der eeuwigheid niet
wankelen;

de rechtvaardige zal in eeuwige gedachtenis
zijn.

Hij zal voor geen kwaad gerucht vrezen;
zijn hart is vast, betrouwende op den HEERE.
Zijn hart, wel ondersteund zijnde,
zal niet vrezen; totdat hij op zijn wederpartijen
zie.

Hij strooit uit, hij geeft den nooddrufte;
zijn gerechtigheid bestaat in eeuwigheid;
zijn hoorn zal verhoogd worden in eer.
De goddeloze zal het zien, en hij zal zich
vertoornen;

hij zal met zijn tanden knersen en smelten:
de wens der goddelozen zal vergaan.
(Statenvertaling 1637)

Ik zal den HEERE loven van ganser harte;
In den raad en vergadering der oprechten.
De werken des HEEREN zijn groot;
zij worden gezocht van allen, die er lust in
hebben.

Zijn doen is majesteit en heerlijkheid;
en Zijn gerechtigheid bestaat in der eeuwigheid.
Hij heeft Zijn wonderen een gedachtenis
gemaakt;

de HEERE is genadig en barmhartig.
Hij heeft dengenen, die Hem vrezen, spijs
gegeven;

Hij gedenkt in der eeuwigheid aan Zijn verbond.
Hij heeft de kracht Zijner werken Zijn volke
bekend gemaakt;

hun gevende de erve der heidenen.

De werken Zijner handen zijn waarheid en
oordeel;

al Zijn bevelen zijn getrouw.

Zij zijn ondersteund voor altoos en in
eeuwigheid;

facta in veritate et aequitate.
Redemptionem misit populo suo;
mandavit in aeternum testamentum suum.
Sanctum et terribile nomen ejus.
Initium sapientiae timor Domini;

intellectus bonus omnibus facientibus eum:
laudatio ejus manet in saeculum saeculi.
(Clementine Vulgate)

zijnde gedaan in waarheid en oprechtheid.
Hij heeft Zijn volke verlossing gezonden;
Hij heeft Zijn verbond in eeuwigheid geboden;
Zijn Naam is heilig en vreselijk.
De vreze des HEEREN is het beginsel der
wijsheid;
allen, die ze doen, hebben goed verstand;
Zijn lof bestaat tot in der eeuwigheid.
(Statenvertaling 1637)

Dixit Dominus (II)

Psalm 110 met Gloria Patri.

Dixit Dominus Domino meo:
sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos
scabellum pedum tuorum.
Virgam virtutis tuae emittet Dominus ex Sion:

dominare in medio inimicorum tuorum.
Tecum principium in die virtutis tuae in
splendoribus sanctorum:
ex utero, ante luciferum, genui te.

Juravit Dominus et non poenitebit eum:

tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem
Melchisedech.

Dominus a dextris tuis:
confregit in die irae suae reges.
Judicabit in nationibus, implebit ruinas:

conquassabit capita in terra multorum.

De torrente in via bibet:
propterea exaltabit caput.
(Clementine Vulgate)

De HEERE heeft tot mijn Heere gesproken:
Zit aan Mijn rechterhand, totdat Ik Uw vijanden
gezet zal hebben tot een voetbank Uwer voeten.
De HEERE zal den scepter Uwer sterkte zenden
uit Sion, zeggende:

Heers in het midden Uwer vijanden.
Uw volk zal zeer gewillig zijn op den dag Uwer
heirkracht, in heilig sieraad;
uit de baarmoeder des dageraads zal U de dauw
Uwer jeugd zijn.

De HEERE heeft gezworen, en het zal Hem niet
berouwen:

Gij zijt Priester in eeuwigheid, naar de ordening
van Melchizedek.

De HEERE is aan Uw rechterhand;
Hij zal koningen verslaan ten dage Zijns toorns.
Hij zal recht doen onder de heidenen;
Hij zal het vol dode lichamen maken;
Hij zal verslaan dengene, die het hoofd is over
een groot land.

Hij zal op den weg uit de beek drinken;
daarom zal Hij het hoofd omhoog heffen.
(Statenvertaling 1637)

È questa vita un lampo

Madrigaal op een gedicht van Angelo Grillo (1557-1629), die zowel Torquato Tasso als Monteverdi onder zijn vrienden telde.

È questa vita un lampo
Ch'all'apparir dispare
In questo mortal campo.
Che se miro il passato,
E già morto
il futuro ancor non nato,
Il presente sparito
Non ben ancor apparito.

Het leven is een bliksemflits
die al bij het verschijnen verdwijnt
op deze dodenakker
die zich spiegelt, in het verleden
dat al dood is,
en in de toekomst die nog niet geboren is
het heden is verdwenen
alsof het nog niet verschenen is

Ahi, lampo fuggitivo:
e sì m'alletta,
e dopp' il lampo
pur vien la saetta.
(Angelo Grillo (1557-1629))

Ach, vluchtige bliksem,
die mij steeds opnieuw verleidt
Maar na de bliksem
komt slechts bliksem.
(Wikipedia)

Chi vol che m'innamori

Wederom een madrigaal op tekst van Angelo Grillo.

Chi vol che m'innamori,
mi dica almen di che!
Se d'animati fiori
un fior, e che cos'è?
Se de bell'occhi ardenti
ah, che sian tosto spenti!
La morte, ohimè, m'uccide
il tempo tutto frange
oggi, oggi si ride..
e poi, domani, si piange.

Se vol ch'un aureo crine
mi legghi, e che sarà!
Se di gelate brine,
quel or si spargerà?
La neve d'un bel seno,
ah, vien qual neve meno!
La morte, ohimè, produce
terror, ch'el cor m'ingombra.
oggi, oggi siam luce
e poi domani ombra.

Dovrò pressar tesori,
se nudo io morirò?
E ricercar gli onori
che presto lascerò?
In che fondar mia speme,
se giungon l'ore estreme?
Che male, ohimè, si pasce
di vanitate il core!
oggi, oggi si nasce
e poi domani si muore!
(Angelo Grillo (1557–1629))

Wie vindt dat ik verliefd moet worden
moet me toch in elk geval zeggen: op wat!?
Op bloeiende bloemen?
– maar een bloem, wat stelt dat voor?
Op de gloed van mooie ogen?
– daar blijft al gauw niets van over!
De dood, helaas, maakt me kapot,
de tijd vernietigt alles.
Vandaag, ja vandaag lachen we
maar morgen zijn we in tranen.

Of wil je dat ik het van goudblonde haren
te pakken krijg? – wat heb ik daaraan
als een bitterkoude ijslaag
zich vastzet op dat goud?
Een sneeuw witte boezem?
– ach, die vergaat als sneeuw!
De dood, helaas, maakt me
zó bang dat mijn hart ineenkrimpt.
Vandaag, ja vandaag lijkt alles licht,
maar morgen is het weer diepe duisternis.

Heb ik iets aan schatten,
als ik toch naakt sterf?
Of het verwerven van roem,
– die al gauw tot niets verdampt?
Waar moet ik hoop uit putten
als straks mijn laatste uur slaat?
Doodzonde, helaas, als ons hart
zich met zinloze dingen verdoet!
Want vandaag word je geboren
maar morgen ben je dood!
(Musica Retorica)

O ciechi, ciechi

Een madrigaal op een gedicht van Francesco Petrarca (1304–1374), dé Italiaanse dichter.

Uit een ander programmaboekje: De verzameling begint met een aantal spirituele madrigalen op teksten over macht, rijkdom en vooral de vergankelijkheid van het menselijke bestaan. Een goed voorbeeld, met een hele duidelijke moraal, is 'O ciechi il tanto affaticar'. Het gedicht van Petrarca

is enigszins aangepast, (wellicht door Monteverdi zelf) om de heerseres niet al te zeer voor het hoofd te stoten... Tekst en muziek vormen een meesterlijke symbiose.

O ciechi, il tanto affaticar, che giova?
Tutti tornate alla gran madre antica;

E 'l nome vostro appena si ritrova.
Pur delle mille un'utile fatica,
Che non sian tutte vanità palesi!
Ch' intende i vostri studi, sì me l' dica.

Che vale a soggiogar tanti paesi,
E tributarie far le genti strane
Con gli animi al suo danno sempre accesi?
Dopo l'impresе perigliose, e vane,
E col sangue acquistar terra, e tesoro,

Vie più dolce si trova l'acqua, e 'l pane,
E 'l vetro, e 'l legno, che le gemme, e gli ori.

U' son hor le ricchezze?
U' son gli honori,
E le gemme, e gli scetri, e le corone,
E le mitre con purpurei colori?
Miser chi speme in cosa mortal pone!

(Francesco Petrarca (1304–1374))

O, blinden, blinden! Wat is het nut van al uw streven?
Wij allen keren uiteindelijk terug tot de grote oude moeder,

En zelfs aan jullie namen wordt niet meer gedacht.
Van al jullie geploeter is er nauwelijks iets waardevol.
Als het al niet allemaal volkomen tevergeefs is!
Wat is het doel van al die inspanningen, vraag ik mij af?

Wat is het waard zoveel landen te onderwerpen
En zoveel vreemde volken schatplichtig te maken,
terwijl alle zielen tot ondergang zijn gedoemd?
Na al jullie gevaarlijke ondernemingen,
Jullie veroveringen van land en schatten, gepaard
gaand met bloedvergieten,

Smaakt het water jullie dan zoeter, of het brood,
of is het glas, het hout jullie aangenamer, dankzij die
juwelen en dat goud?

Waar zijn jullie rijkdommen dan?

Waar zijn dan de eer,

de juwelen, de scepters en de kronen,

En de mijters met hun purperen kleuren?

Wee degene die zijn vertrouwen stelt op sterfelijke
zaken!

(Capella Ducis)

Voi ch'ascoltate

Wederom een madrigaal op een gedicht van Petrarca.

Voi ch'ascoltate in rime sparse il suono
di quei sospiri ond'io nudriva 'l core

in sul mio primo giovenile errore
quand'era in parte altr'uom da quel ch'i' sono,

del vario stile in ch'io piango et ragiono
fra le vane speranze e 'l van dolore,
ove sia chi per prova intenda amore,
spero trovar pietà, nonché perdono.

Ma ben veggio or sì come al popol tutto
favola fui gran tempo, onde sovente
di me medesimo meco mi vergogno;

et del mio vaneggiar vergogna è 'l frutto,
e 'l pentersi, e 'l conoscer chiaramente
che quanto piace al mondo è breve sogno.
(Francesco Petrarca (1304–1374))

U die in mijn verspreide rijmen hoort
hoe 't zuchten klonk waarmee ik mijn hart
voedde,

toen ik door jeugdig dwalen was ontspoord
en wie ik zou zijn, nog maar half vermoedde.

Als ik in wisselende stijl verwoord
hoe ik toen ijdel hoopte, ijdel bloedde,
verwacht ik van wie zelf ooit is bekoord
of meelij, of hij houde 't mij ten goede.

Ik zie nu dat er door de hele stad
allang over mij werd gepraat en dat
ik mij moet schamen voor mijn vroeger leven.

Schaamte als vrucht van mijn ijlhoofdigheid
en wroeging en erkenning van het feit:
vluchtige waan is ieder werelds streven.
(AMUZ)

Magnificat

Het **Magnificat** wordt ook wel de **lofzang van Maria** genoemd en is te vinden in het evangelie volgens [Lucas](#), 1:46-55. De naam 'Magnificat' dankt het lied aan de eerste woorden in de Latijnse versie, *Magnificat anima mea Dominum*, wat betekent '(mijn ziel) verheerlijkt de Heer'. De auteur van het derde evangelie beschrijft hoe [Maria](#) bij [haar bezoek](#) aan haar nicht [Elisabet](#) de tekst uitspreekt als de beide zwangere vrouwen elkaar volgens het verhaal ontmoeten. Het 'Magnificat' rijmt als het ware op de Lofzang van [Hanna \(Bijbel\)](#), de moeder van de [profeet Samuel](#), zoals opgetekend in het eerste boek Samuel 2, 1-10.

Traditioneel gevolgd door de kleine doxologie Gloria Patri.

Magnificat, anima mea, Dominum
et exultavit spiritus meus in Deo, salutari meo.
Quia respexit humilitatem ancillæ suæ:

ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes
generationes.

Quia fecit mihi magna, qui potens est, et sanctum
nomen eius,
et misericordia eius a progenie in progenies
timentibus eum.

Fecit potentiam in brachio suo,
dispersit superbos mente cordis sui.
Deposuit potentes de sede et exultavit humiles;

esurientes implevit bonis et divites dimisit inanes.

Suscepit Israel puerum suum recordatus
misericordiæ suæ,
sicut locutus est ad patres nostros, Abraham et
semini eius in sæcula.
(Clementine Vulgate)

Mijn ziel prijst en looft de Heer,
mijn hart juicht om God, mijn redder:
hij heeft oog gehad voor mij, zijn minste
dienares.

Alle geslachten zullen mij voortaan gelukkig
prijzen,

ja, grote dingen heeft de Machtige voor mij
gedaan, heilig is zijn naam.

Barmhartig is hij, van geslacht op geslacht, voor
al wie hem vereert.

Hij toont zijn macht en de kracht van zijn arm
en drijft uiteen wie zich verheven wanen,
heersers stoot hij van hun troon en wie gering is
geeft hij aanzien.

Wie honger heeft overlaadt hij met gaven, maar
rijken stuurt hij weg met lege handen.

Hij trekt zich het lot aan van Israël, zijn dienaar,
zoals hij aan onze voorouders heeft beloofd:
hij herinnert zich zijn barmhartigheid jegens
Abraham en zijn nageslacht, tot in eeuwigheid.
(Nieuwe Bijbelvertaling)

Tekstbronnen

Vulgate

De **Vulgaat** (Editio Vulgata) is een belangrijke [Bijbelvertaling](#) in het [Latijn](#). Ze is door [Hiëronymus](#) in opdracht van [paus Damasus](#) gemaakt en kwam tussen [390](#) en [405](#) na Christus tot stand.^[1] De Vulgaat dankt zijn naam aan de uitdrukking *versio vulgata* voor 'volkse versie'. Dat heeft betrekking op [Vulgair Latijn](#). De Vulgaat is in alledaags Latijn (*sermo humilis*) geschreven, dus anders dan in het elegante [Latijn](#), dat bijvoorbeeld [Cicero](#) sprak, het literaire Latijn waar Hiëronymus een meester in was. Dat was bewust. De Vulgaat werd gemaakt om een meer accurate en beter te begrijpen editie te krijgen dan zijn voorgangers, de Oud Latijnse vertalingen of *Vetus Latina*. Het was de eerste en eeuwenlang de enige christelijke Bijbelvertaling die het Oude Testament uit het oorspronkelijke [Hebreeuws](#) vertaalde in plaats van uit de Griekse [Septuagint](#).

Het [Vaticaan](#) aanvaardde vanaf [1546](#) bij het [Concilie van Trente](#) deze editie als enige gezaghebbende,^[2]^[3] met als gevolg dat katholieke vertalingen van de Bijbel gebaseerd op het [Oudgrieks](#) en het [Hebreeuws](#), op de oorspronkelijke talen en op modern inzicht in het vertalen tot na de encycliek [Divino Afflante Spiritu](#) (1943) moesten wachten. Veel vertalingen in het [Nederlands](#) zijn dan ook op de Vulgaat gebaseerd.

[Paus Sixtus V](#) (1585-1590) gaf in 1590 een officiële editie uit, die niet mocht worden veranderd. Deze werd twee jaar later door zijn opvolger [paus Clemens VIII](#) (1592-1605) herzien. Zijn editie werd de standaardtekst en wordt de *Vulgata Clementina* genoemd.^[6] Deze editie van de Vulgaat is voor katholieken de meest bekende.

Statenvertaling

De **Statenvertaling** (of **Statenbijbel**) is de eerste officiële Nederlandstalige [Bijbelvertaling](#), die rechtstreeks uit het oorspronkelijke [Hebreeuws](#), [Aramees](#) en [Grieks](#) werd vertaald. De opdracht voor de vertaling werd in [1618](#) gegeven op de [Synode van Dordrecht](#); de [Staten-Generaal](#) werd gevraagd de vertaling te betalen.

Tot dan toe werd er gebruikgemaakt van verschillende vertalingen, waaronder de Bijbelvertaling van [Maarten Luther](#) in het [Hoogduits](#). Deze werd echter als een [lutherse](#) interpretatie beschouwd. Er waren al eerder bijbels in het Nederlands verschenen, zoals de [Delftse Bijbel](#) (1477), [Liesveldtbijbel](#) (1526), de [Biestkensbijbel](#) (1560) en de [Deux-aesbijbel](#) (1562), maar dat waren vertalingen van vertalingen en vaak incompleet;^[1] de [Leuvense Bijbel](#) (1548) was lange tijd de enige door de Roomse kerk goedgekeurde 'katholieke' vertaling.^[2] De [synode](#) achtte het nodig dat er een goede, eigen (hervormde) vertaling kwam, naar het voorbeeld van de Engelse Authorized Version (*King James Version*, [1611](#)), die zo dicht mogelijk bij de brontalen lag. Voor het [Oude Testament](#) zijn dit [Hebreeuws](#) en [Aramees](#), voor het [Nieuwe Testament](#) en de [apocriefen van het Oude Testament](#) is dit [Grieks](#).

De Staten-Generaal gingen pas in [1626](#) akkoord met het verzoek van de synode, waarop de vertalers aan de slag konden. Het vertaalwerk gebeurde in Leiden. In [1635](#) was de Statenvertaling gereed en in [1637](#) werd ze door de Staten geautoriseerd. De stad Leiden betaalde 2500 gulden voor het octrooi om de Bijbel in Leiden te laten drukken. Tussen 1637 en [1657](#) werd een half miljoen exemplaren gedrukt. Ook nu nog blijft de Statenvertaling gezaghebbend in sommige protestantse kerken.

In de negentiende eeuw ontstond de mythe dat de Statenbijbel, behalve op religieus terrein, ook

op taalkundig en politiek terrein een niet te onderschatten betekenis heeft gehad. De taal van de Statenbijbel zou de grondslag voor het [Standaardnederlands](#), dat zich in de [17e eeuw](#) heeft ontwikkeld, gevormd hebben en als belangrijk instrument in de culturele eenwording van [Nederland](#) hebben gefungeerd. Uit wetenschappelijk onderzoek is echter gebleken dat dit een hardnekkig misverstand is.[\[3\]](#)

Het Nieuwe Testament van de Statenvertaling (en ook van bijvoorbeeld de King James Version) is een vertaling van de [Textus receptus](#), de Griekse tekst die door [Erasmus](#) was gepubliceerd met behulp van enkele [handschriften](#) met de [Byzantijnse tekst](#). Het [Oude Testament](#) is een vertaling van de betrouwbare [Masoretische tekst](#). Vanaf de late negentiende eeuw baseren de meeste Bijbelvertalingen zich daarentegen op tekstkritische uitgaven van het Nieuwe Testament, zoals de *Nestle-Aland*-editie, die gebaseerd zijn op sindsdien ontdekte [handschriften van het Oude - en van het Nieuwe Testament](#). Zie [tekstkritiek van de Bijbel](#).

In vele tientallen kerkelijke gemeenten in Nederland (vooral [bevindelijk gereformeerde](#)) wordt de Statenvertaling nog altijd gebruikt in de erediensten.